

PRVA KULTURNA KONFERENCA SLOVENSКИH MEST

Ob zbiranju gradiva za »Kroniko slovenskih mest« se je uredništvo zavedalo, koliko je pri nas še nerešenih vprašanj, ki se tičejo osnovnih pojmov organiziranega kulturnega dela. Ker je bil itak namen, da se skličejo glavni sotrudniki na razgovor o smernicah »Kronike«, se je iz tega razvila skoraj sama po sebi kulturna konferenca, ki je, sicer skrbno pripravljena, po referatih priznanih strokovnjakov zavzela dokončno stališče v važnih kulturnih vprašanjih, in debato, ki se je živahno in neprisiljeno razgibala, zaključila s soglasno sprejetimi resolucijami. Te naj bi bile odslej tudi našim oblastem pravec v aktualnih vprašanjih, ki jih obravnavajo. Poleg razgovora o urejevanju in upravi »Kronike« so se na tej prvi konferenci obdelala sledeča vprašanja: 1. Lokalni muzeji in arhivi. 2. Zaščita zgodovinskih spomenikov. 3. Zaščita izkopnin. Na konferenci, ki jo je vodil prof. Evgen Jarc, so bili navzoči sledeči gg.: univ. prof. dr. Kos in dr. Saria, ravnatelj dr. Zupančič in dr. Mal, konservator dr. Stelè, načelnik kult. odd. dr. Molé, mag. svetnik dr. Brilej, prof. Sič in ak. slikar Gaspari in mag. ur. Pipp iz Ljubljane, iz Maribora pa: prof. Baš in mag. sv. Kramberger, iz Celja prof. Orožen in iz Novega mesta prof. Janko Jarc. — V živahni debati so se ugotovili enotni pogledi na način urejevanja »Kronike« in določile smernice za njeno vsebino.* — O lokalnih muzejih in arhivih je podal, oprt na svoje bogate izkušnje, poročilo ravnatelj Nar. muzeja, dr. Mal. Resoluciji o lokalnih muzejih in varstvu arhivalij podajata načelno in zgoščeno vsebino njegovega temeljitega referata. Posebno aktualen je bil z ozirom na pereča vprašanja urbanistične ureditve mest dr. Steletov referat o zaščiti spomenikov, ki je priobčen v tej številki »Kronike«. Želeti je, da postanejo sprejete resolucije stalne in neizpremenljive smernice za bansko upravo in za uprave naših mest in drugih samoupravnih edinic in se iz njih razvije vsaj banovinska uredba, ker kaže, da smo še daleč od trenutka, ko se bodo ta vprašanja rešila z zakonom. Prof. dr. Saria, ki je zbral smernice o zaščiti prazgodovinskih in arheoloških starin in najdišč, je podal konkretne navedbe, kako neverjetne stvari se odigravajo še danes v tem pogledu. Za polpretekle razmere je pa značilno, da se zbirka grofice meklenburške, izkopana na naših tleh, ponuja na prodaj s posebnim katalogom — v Ameriki.

Končno se je sklenilo, sklicati drugo kulturno konferenco, ki pa naj bi se vršila čimprej v Mariboru. Poleg lokalnih vprašanj (o regulaciji Maribora z ozirom na zgodovinski del mesta in o cestah v mestnem gospodarstvu mariborskem) bo na dnevnem redu vprašanje komunalne statistike in zaščite folklorne in značilnosti pokrajine.

Na prvi kulturni konferenci sprejete resolucije so se predložile banski upravi in mestnim upravam, da jih upoštevajo, s čimer je rodila konferenca pozitiven sad.

Resolucije

kulturne konference slovenskih mest v Ljubljani
dne 24. novembra 1935

Da se zaščiti domačijski in zgodovinski značaj slovenskih mest, so udeleženci v interesu napredka naših mest in zaradi enotnosti smernic sklenili te resolucije:

* Principielno je bilo rešeno vprašanje, da bo »Kronika« prinašala zgodovinske članke tudi o slovenskih mestih, ki so danes izven mej naše države, slično kakor Nemci obravnavajo vprašanja iz preteklosti mest, ki so danes od njih politično ločena. Raziskavanje naših mest naj bi napredovalo zlasti glede na njih socialno-gospodarsko strukturo. Posebna uredba bi bila potrebna, da se omogoči točno zbiranje statističnih podatkov.

I. Lokalni muzeji

Kr. banska uprava se naproša, da upošteva pri potrjevanju pravil snujočih se lokalnih muzejskih društev in muzejev sledeča načela:

Lokalni muzeji naj zbirajo predvsem predmete, ki so težko ali sploh neprenosljivi in ki morejo sami podati jasno sliko za dotični kraj v določenem razdobju. Nadalje bi mogli krajevni muzeji pokazati etnografske, kulturnoobrtne in socialne posebnosti svoje okolice, n. pr. na Gorenjskem, Dolenjskem, Kočevskem, v Beli Krajini ali Prekmurju bi se porabila za lokalni muzej kaka značilna kmetska hiša z vsemi gospodarskimi pritlikli-nami. V Kropi ali Kamni gorici bi se v ilustracijo našega nekdanj tako pomembnega fužinarstva kot muzej ohranila pristna stara kovačnica (vigenc) z vsem potrebnim inventarjem. Na Ljubljanskem barju naj bi se po možnosti ustanovil rezervat, kjer naj bi se ohranilo tipično barjansko živalstvo in rastlinstvo.

Taki, v zgodovinskem razvoju, po kulturnih razmerah ali po krajevnih posebnostih utemeljeni lokalni muzeji bi bili za tujca resnično razodetja ljudskih posebnosti, podajali bi samo le eno kulturno sliko, a to popolno do vseh podrobnosti, deloma po načinu nordijskih muzejev na prostem. Muzeji se bodo na ta način med seboj podpirali, na noben način pa lokalni muzeji ne bodo smeli tekmovali pri zbiranju z Narodnim ali Etnografskim muzejem ali z Narodno galerijo.

Vsi za znanost, narod in deželo pomembnejši ali drugače vidnejši dokumenti, tudi pisani, ne morejo ostati v muzeju ali arhivu kakega skritega in odročnega kraja. Zanje je pravo mesto edinole v prej navedenih osrednjih institucijah. Lokalni muzeji bodo obdržali svoje mesto kot važen kulturni posredovalec le v tem primeru, če se omejijo na polje ožjega domoznanstva. Vsak tak muzej mora imeti že takoj ob svoji ustanovitvi trdno gmotno osnovo, da ne pride pozneje v stisko, da mu ni treba beračiti, ali da mora celo predčasno likvidirati. V tem slučaju bi morale zbirke pripasti Narodnemu muzeju, odnosno ostalim lokalnim muzejem, če ta dotičnega gradiva ne potrebuje. Preden bi lokalni muzej mogel začeti s svojim delovanjem, bi morala biti tudi brezpogojno določena oseba, ki je odgovorna za nadzorstvo in za zbirke in ki bi se morala v strokovnih zadevah posvetovati z upravnikom osrednjega zavoda. Tudi osnutek zakona o muzejih in varstvu spomenikov predvideva za lokalne muzeje, ki se morejo osnovati, če so najdeni muzejski predmeti tesno vezani na določen kraj, strokovno državno nadzorstvo, ne da bi pri tem zgubili svobodo notranje organizacije in delavnosti.

Kr. banska uprava naj vsakemu lokalnemu muzejskemu društvu ali muzeju točno določi delokrog z ozirom na posebni značaj muzealnega gradiva dotičnega kraja.

II. Varstvo arhivalij

1. Lokalni arhivi naj obstajajo samo tam, kjer so dani zanje vsi pogoji, t. j. dobri prostori in odgovorno osebje.

2. Registrature javnih oblastev naj bi izročale svoje akte centralnemu arhivu (deželnemu v Ljubljani, banovinskemu v Mariboru), ki bi neporabne akte uničil, važne pa shranil.

3. Treba je rešiti vprašanje aktov sodnih registrarur, ki se prodajajo pogosto za makulturni papir, ne da bi jih bili poprej pregledali strokovnjaki.

4. Nadaljuje naj se z inventarizacijo vseh naših arhivov, kakor jo je začel pokojni profesor Komatar.

5. V vseh arhivih naj bi bili zaposleni strokovnjaki-arhivarji.

6. Zainteresirati bi se bilo treba, da se pokrene akcija, da čim prej dobimo iz Avstrije cca. 2000 aktov, ponajveč iz samostanov, ki nam pripadajo po arhivski konvenciji.

III. Varstvo spomenikov

1. Pri izdelavi regulacijskih načrtov po novem gradbenem zakonu naj se občine, odnosno projektanti sporazumejo z banskim spomeniškim referentom (konservatorjem).

2. Nujno se priporoča največji obzir do tlorisne mreže starih mest.

3. Temeljito naj se študirajo prometna vprašanja in stara mesta kar najbolj mogoče razbremenene od sodobnega prometa.

4. Po zgledu starih mest v zapadni in srednji Evropi se priporoča boj proti neokusni reklami v zvezi s spomeniki, lepотно čiščenje zunanjsčine starih hiš od neestetske sodobne navlake in sanacija iz dobičkaželjnosti nehigiensko preobloženih starih stavb.

5. Upoštevanje in ohranjanje zgodovinskih imen ulic, trgov in delov mest.

6. Z vidnimi znaki, napisnimi in spominskimi tablami, spomeniki, freskami in podobnim naj se poživi zgodovinski milje starih mest.

7. Popravila na starih stavbah naj se vrše z zgodovinskimi gradivi; to velja tudi za historični, domačijsko značilni krovski material.

8. Pri gradbenem uradu v Ljubljani naj se ustanovi mesto arhitekta-čuvarja domačijskega in spomeniškega

značaja starega mesta, ki bo v stalnem stiku s konservatorskimi oblastmi nadziral in do podrobnosti vodil vsa arhitektonska dela v starem delu mesta in na zgodovinskih stavbah.

9. Kr. banska uprava se naproša, da z ozirom na dejstvo, da naša mala, zgodovinsko in domačijsko pogosto zelo pomembna mesta ne morejo vzdrževati arhitekturno kvalificiranih uradnikov, zadosti zahtevam § 24 in 25 gradbenega zakona iz l. 1931., nastavi pri ban. gradbeni upravi enega ali več arhitektov, specializiranih v varstvu starih mest, ki bodo upravam majhnih mest brezplačno na razpolago in bodo s sodelovanjem konservatorskih oblasti stalno nadzirali njih spomeniško in domačijsko varstvo.

IV. Varstvo prazgodovinskih in arheoloških starin in najdišč

1. Poudarja se nujnost uzakonitve načrta zakona o muzejih in varstvu spomenikov.

2. Kr. banska uprava se naproša, da z okrožnico opozori podrejene upravne oblasti in tudi orožniške postaje na določbe razpisa kr. dež. vlade z dne 24. decembra 1913, ki so še v veljavi, in bi bilo želeti, da se strogo izvajajo.

3. Umestno bi bilo, da se razširi na vso državo veljavnost onih točk bosenskega spomeniškega zakona, ki se tičejo arheoloških izkopnin in starin, do razglasitve državnega muzejskega in spomeniškega zakona.

IZ NAŠIH MEST

DO KONCA FEBRUARJA 1936

UMRLI SO:

Dr. Edo Šlajmer, univ. profesor, je umrl 23. decembra v Poljanah pri Šent Vidu nad Ljubljano. Rodil se je 8. oktobra 1864 v Čabru, maturiral je na hrvaški gimnaziji na Reki, medicinske študije pa je končal na graški univerzi in je bil 1888 imenovan za člana operatorskega zavoda. 1891 je postal na kirurškem oddelku ljubljanske bolnice asistent in namestnik primarija s pravico do nasledstva, ki jo je uveljavil takoj prihodnje leto, ko je umrl njegov prednik primarij dr. Fux. Pokojni dr. Šlajmer je uvedel v svojo kirurško prakso asepsu takoj ob nastopu svoje službe, in je bila že povsem upeljana, ko se je po potresu preselil v novi kirurški oddelek bolnice ob Zaloški cesti, ki je, zgrajen in opremljen po njegovih načrtih, nudil za konec preteklega stoletja najboljše in najpopolnejše za kirurgijo. Tu je delal veliki pokojnik polnih 15 let. 1911 je bil na svojo prošnjo upokojen in je odprl privatno prakso. V balkanski vojni je odpotoval v Beograd ter prevzel vodstvo kolone Rdečega križa. 1889 je bil odlikovan z visokim avstrijskim redom, 1905 s srbskim redom sv. Save III. razreda, 1912 pa z enakim redom II. razreda. Bil je častni član srbskega zdravniškega društva ter združenja čeških zdravnikov in njun dopisni član, nadalje je bil član najvišjega sanitetnega sveta na Dunaju in mednarodnega zdravniškega združenja v Bruslju. Mestna občina ljubljanska ga je 10. februarja 1914 izvolila za častnega meščana.

† Slikar Peter Žmitek.

Ob nastopu slovenskih impresionistov pred približno tremi desetletji se je poleg imen Groharja, Vesela, Jakopiča, Sternena in Jame stalno imenovalo tudi ime slikarja Petra Žmitka. Bil je med najmarljivejšimi člani umetniškega kluba Save, s katerim se je udeleževal dolga leta vseh razstav doma in na tujem. Sele po vojni se je od-

tegnil javnemu nastopanju, se le poredkoma pojavljal na umetnostnih prireditvah tako, da je bil mlajši generaciji že skoro nepoznan, čeprav je do zadnjega slikal. Posmrtna razstava je pokazala plod njegovega dela od početkov prav do smrti.

Peter Žmitek je bil pravi Gorenjec: po očetu iz Bohinja, po materi iz Selške doline. Rodil se je 28. junija 1874 v Kropi kot sin kovaškega mojstra. V rodu je bila domača umetnost skoro obrt. Zlasti po materini strani so se razni sorodniki že prej ukvarjali z rezbarjenjem in slikanjem. Tako ni čuda, da je tudi Petra Žmitka že zgodaj zanimalo slikarstvo. Prve pobude je pa dobil pri svoji teti v Selcih, ki je slovela kot spretna in priljubljena slikarica svetih podob, katere so kmetje od blizu in daleč radi kupovali. Žmitka je vodila pot preko ljubljanske obrtno-strokovne

Peter Žmitek

Dr. Edo Šlajmer